

Aan:

Altenaweg 22
9321 XE Peize
Tel. 050 - 7503817

Betreft: Rapportage ecologische quickscan
Adorp

Peize, 11 november 2011

Geachte

Met deze brief rapporteer ik over de resultaten van de ecologische quickscan ten behoeve van de sloop en herbouw van de boerderij aan de Wierumerschouwsterweg te Adorp.

Inleiding

De kop-hals-rompboerderij aan de Wierumerschouwsterweg 17 wordt in twee fasen gesloopt en opnieuw opgebouwd. In het kader van de vergunningverlening verlangt de gemeente Winsum een ecologisch onderzoek. De werkzaamheden hebben mogelijk effect op beschermde flora en fauna en op beschermde natuurgebieden. Naast soorten die bijzondere bescherming genieten, geldt er een algemene zorgplicht om planten en dieren niet onnodig te verstoren. Daarom dienen flora en fauna en eventuele negatieve effecten in kaart gebracht te worden om deze te kunnen toetsen aan de natuurwetgeving.

Natuurbescherming

De natuur is in Nederland beschermd langs twee sporen: gebieden worden beschermd en soorten worden beschermd. De bescherming van natuurgebieden is in Nederland ontstaan als gevolg van particulier initiatief. Vanaf de veertiger jaren is ook de overheid gebieden gaan beschermen. De bescherming van soorten is begonnen met het beschermen van vogels (eind 19^e eeuw). Naderhand zijn ook andere soorten beschermd. Zo heeft de natuurwetgeving zich in de loop van meer dan 100 jaar ontwikkeld, in samenhang en interactie met de maatschappelijke en economische ontwikkelingen.

De bescherming van planten en diersoorten buiten natuurgebieden is erg belangrijk. Ten eerste is het niet mogelijk om alle belangrijke gebieden (tijdig) aan te kopen. Ten tweede houdt de natuur zich niet aan menselijke grenzen. Vleermuizen maken veel gebruik van oude gebouwen, omdat in de natuurgebieden geen geschikte schuilplaatsen meer voorkomen. Nieuwe gebouwen zijn vaak ongeschikt, omdat ze o.a. vanwege isolatie niet meer toegankelijk zijn voor vogels en vleermuizen. Zou er geen wetgeving zijn, dan zouden we deze soorten verliezen, omdat ze geen nest en schuilgelegenheid meer hebben.

Zo kunnen ook bepaalde soorten planten en dieren die voorheen in een groot gebied voorkwamen, zijn teruggedrongen tot enkele geïsoleerde plekken. Daardoor zijn ze kwetsbaar voor toevallige gebeurtenissen, bijvoorbeeld het dempen van een watergang.

Door vooraf onderzoek te doen, kan schade voorkomen worden en kan ook tijdig compensatie plaatsvinden, door bijvoorbeeld het aanbrengen van speciale dakpannen, waardoor een Huismus ook een nest kan maken onder de pannen van een nieuwbouwhuis.

Natuurherstel gaat niet vanzelf door nietsdoen. In de afgelopen eeuwen is het grondwaterpeil minimaal een halve meter, maar vaak wel meters gezakt. Hierdoor is Nederland verdroogd. Alleen door het onklaar maken van bijvoorbeeld begreppeling, kan de natuurlijke waterhuishouding weer worden hersteld. Hetzelfde geldt voor het ongedaan maken van egalisatie, van overbemesting, etc. Door de droogte en overbemesting groeit de Nederlandse natuur zich "stuk". Slechts weinig soorten profiteren daarvan, terwijl veel soorten verdwijnen omdat er teveel schaduw is of andere levensvereisten er niet meer zijn. Dit werkt door in de fauna.

Plangebied

Het plangebied bestaat uit het erf met de boerderij en andere opstallen. Voor inventarisatiedoeleinden wordt een indeling in atlasblokken (5x5 km) en kilometerhokken gebruikt om de verspreiding van soorten en vegetaties in kaart te brengen. Het plangebied ligt in de kilometerhokken 229-588 en 230-588 (Atlasblokken 07-32 en 07-33).

Methode

Het onderzoek bestaat uit een bezoek aan de locatie en bureaustudie. Hoewel het al ver in het najaar is, was het weer nog gunstig voor het afleggen van een najaarsbezoek gericht op vleermuizen, op 29 oktober 2011. Op 1 november 2011 is het plangebied overdag bezocht.

Tijdens het veldonderzoek is het plangebied doorkruist, zijn de boerderij en opstallen, het erf en de directe omgeving geïnspecteerd en de aanwezigheid van natuurwaarden in kaart gebracht. In de bomen en opstallen is gelet op holtes en spleten, sporen en uitwerpselen. Tijdens het veldonderzoek aangetroffen beschermde planten- en diersoorten zijn genoteerd. Er is met schepnet bemonsterd om de aanwezigheid van Kleine modderkruiper vast te stellen.

Het veldonderzoek is een momentopname. Aan de hand van literatuur en gegevens van verschillende instanties is onderzoek gedaan om een beeld van de natuurwaarden van het plangebied aan te vullen. Verspreidingsgegevens van planten- en diersoorten zijn geraadpleegd.

Resultaten

Hierna worden de resultaten beschreven. Daarbij worden de volgende afkortingen gebruikt:

FF1= Flora- en faunawet Tabel 1, lichte bescherming

FF2 of FF3= Flora- en faunawet Tabel 2 of Tabel 3, strenge bescherming

HRIV= Europese Habitatrichtlijn Tabel IV, strenge bescherming

RL= Rode Lijst; GE=gevoelig; KW=kwetsbaar; BE=bedreigd; EB=ernstig bedreigd.

Landschap en gebiedsbescherming

Het Reitdiepdal bestaat uit open weidegebied langs de voormalige getijderivier, het Reitdiep. Er komen nog enkele oude meanders van de voormalige loop en restanten van drassige hooi- en weilanden voor. Ook de (onregelmatige blok)verkaveling laat nog veel zien van de oorspronkelijke structuur van het landschap. Zo ligt het plangebied op een hoger deel in het landschap binnen een voormalige meander. Oude meanders kunnen belangrijke natuurwaarden hebben. Zo komt de Kleine modderkruiper bijvoorbeeld relatief veel voor in wateren die meer dan 100 jaar oud zijn.

De bodem in de omgeving van het plangebied bestaat uit lichte, kalkarme klei. De sloten bevatten het hele jaar door water. In de omgeving van het plangebied zijn geen aanwijzingen voor grondwaterkwel gevonden.

Bomen en struiken komen weinig voor, waardoor het landschap een zeer open structuur heeft. Door de aanwezigheid van kronkelige wegen en dijken, de onregelmatige blokverkaveling en verschillende soorten watergangen is er toch een gevarieerde structuur. Langs de Wierumerschouwsterweg staan bomenrijen. Een dergelijke structuur is belangrijk voor kleine vleermuizen als voedselgebied en beschutte vliegroute. Verder komt beplanting voor rond de erven.

De natte graslanden vervullen een belangrijke functie als broed-, trek-, rust- en overwinteringsgebied voor vogels. Grutto's en andere weidevogels komen er nog in vrij hoge dichtheden voor. De goudplevieren trekt er door en er overwinteren o.a. Smienten. In het Reitdiepdal zijn deelgebieden daarom aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur. De minimale afstand tot deze gebieden bedraagt 500 m. Natura2000-gebieden (Leekstermeer, Zuidlaardermeer en Lauwersmeer) liggen op meer dan 8,5 km afstand.

Vegetatie

De begroeiing van het erf bestaat uit een ruige glanshavervegetatie en plaatselijk ruigtevegetaties. Rond de boerderij staan populieren, lindes, knotwilgen en in mindere mate struiken en lage bomen (o.a. vlier). De oevervegetatie van de brede sloot (gracht) rond de boerderij bestaat uit Riet, afgewisseld met Liesgras. Waterplanten ontbreken. In een nabijgelegen sloot groeit Smalle waterpest. Uit de omgeving zijn Zwanenbloem en Dotterbloem bekend (FF1). Deze komen niet in het plangebied voor. Enkele stinzenplanten die ook in Tabel 1 van de Flora- en faunawet staan, kunnen niet worden uitgesloten, omdat ze in deze tijd van het jaar niet te vinden zijn (Gewone en Knikkende vogelmelk). Ook zijn er Rode-Lijstsoorten bekend (tenminste 2 soorten), zoals

Kamgras. Deze soorten zijn niet aangetroffen en het plangebied is voor deze soorten niet geschikt (te ruig). Uit de omgeving is ook een korstmos van de Rode Lijst bekend. Op de muren en het dak van de boerderij zijn algemene korstmossen aangetroffen. Streng beschermde soorten vaatplanten en bijzondere (korst)mossoorten worden uitgesloten.

Zoogdieren

Tijdens het veldonderzoek is een zwarte kat waargenomen, waarschijnlijk van de vorige bewoners. In de grote schuur (romp van de boerderij) en op het erf werden kattenkeutels aangetroffen, een eierschaal van een knobbelswaan en duivenveren (niet afgebeten), hetgeen duidt op de jachtactiviteit van de kat.

In de kleine schuur die tegen de grote schuur staat, zijn uitwerpselen van een Bunzing (FF1) gevonden en afgebeten veren van een zangvogel, een prooi van de Bunzing. Andere kleine marterachtigen die verwacht kunnen worden, zijn: Hermelijn (FF1, RL-GE) en Wezel (FF1, RL-GE). De Steenmarter (FF2) wordt uitgesloten op basis van het ontbreken van sporen en uitwerpselen.

Er komen algemene soorten zoogdieren voor als Egel, Haas, Mol (hopen), Vos, en Ree (sporen). (alle FF1). In braakballen van de Kerkuil zijn schedels aangetroffen van woelmuizen (waarvan ook holletjes op het erf), Huisspitsmuis, Bosspitsmuis en Bosmuis (alle FF1). Uit het Reitdiepgebied is ook de Waterspitsmuis (FF3, RL-KW) bekend. De kans dat deze soort voorkomt in de oevervegetatie rond de boerderij is klein, omdat er weinig ruigtekruiden zijn en watervegetatie met de samenhangende fauna ontbreekt. De sloten in de omgeving zijn ongeschikt.

Er komt een aantal soorten vleermuizen (alle FF3, HRIV) voor. De Gewone dwergvleermuis en de Rosse vleermuis (RL-KW) zijn tijdens het avondbezoek waargenomen. De Rosse vleermuis verblijft uitsluitend in holle bomen, die in het plangebied ontbreken.

De Laatvlieger (RL-KW) jaagt in open landschap veel langs bomenlanen en langs wateren. Het is een gebouwenbewoner, net als de Gewone dwergvleermuis. De boerderij wordt als winterverblijfplaats voor de Laatvlieger uitgesloten, omdat de soort ondanks het gunstige weertype niet is waargenomen.

De Ruige dwergvleermuis jaagt net als de Gewone dwergvleermuis in de buurt van bomen. Hij kan zowel in gebouwen als in bomen verblijven. In de winter verblijft hij vaker in gebouwen. De boerderij wordt als winterverblijfplaats voor de Ruige dwergvleermuis uitgesloten, omdat de soort ondanks het gunstige weertype niet is waargenomen.

De brede sloot rond de boerderij kan het jachtgebied zijn van de Watervleermuis. De Meervleermuis jaagt op brede wateren, zoals het Reitdiep, maar verblijft in gebouwen. Deze vleermuizen verblijven 's winters in koele, vochtige ruimten als kelders en bunkers. De kelder van de boerderij is onvoldoende vochtig en er is veel tocht. Vleermuizen zijn hier niet gevonden. In de zomer verblijft de Meervleermuis in gebouwen, de Watervleermuis over het algemeen in bomen. De Gewone grootoorvleermuis is een soort van besloten landschap en wordt daarom uitgesloten.

Het maximumaantal dwergvleermuizen dat is waargenomen, is 5. Daarbij was 1 roepend exemplaar, dat duidt op een paarverblijfplaats in de boerderij. Tijdens het veldonderzoek was 1

dwergvleermuis al vroeg aan het jagen. De andere vleermuizen waren er pas veel later. Tijdens het onderzoek van de boerderij is gebleken dat een spouwmuur overal ontbreekt. De pannen liggen direct op de latten, zonder extra beplating. Uitwerpselen zijn niet gevonden. De enige geschikte plaatsen zijn de schoorstenen, met name de schoorsteen op de "hals" van de boerderij. Van de andere schoorstenen is het voegwerk intact. Waarschijnlijk is het de verblijfplaats van 1 solitair mannetje Gewone dwergvleermuis. Als kolonieplaats is de boerderij niet geschikt, ook andere soorten worden er in de zomer niet verwacht.

De Gewone dwergvleermuis gebruikt het plangebied als foerageergebied. Het is aantrekkelijkheid door de aanwezigheid van bomen direct langs het water. Vleermuizen leven in een landschappelijk netwerk. Concentraties van foeragerende dwergvleermuizen werden aangetroffen langs de Wierumerschouwsterweg en in Wierumerschouw. Een kolonie of verblijfplaats kan daar worden verwacht.

Broedvogels

Alleen Winterkoninkje, Pimpelmees, Sperwer, Zwarte kraai, Roek en Kauw zijn waargenomen. Het terrein is geschikt voor algemene soorten als de Boomkruiper, Koolmees, Spreeuw en Zwarte roodstaart. Mogelijk broeden er Rode-Lijstsoorten: Kneu en Ringmus. Andere Rode-Lijstsoorten broeden meer in het open weidegebied zoals bijvoorbeeld Graspieper en Veldleeuwerik.

In de schuren lagen oude braakballen van de Kerkuil. Deze soort gebruikt de boerderij om te roesten, maar broedt er niet. Deze soort is niet waargenomen. Kraaien- en roofvogelnesten zijn niet aangetroffen, evenmin als holten in bomen, waar holenbroeders (en vleermuizen) zouden kunnen verblijven.

Amfibieën en reptielen

Tijdens het veldonderzoek is de Bastaardkikker (FF1) waargenomen. Ook algemene soorten (FF1) als de Kleine watersalamander, Gewone pad en Bruine kikker kunnen er verwacht worden. Voor streng beschermde soorten als de Poelkikker is het plangebied niet geschikt. Reptielen komen in de wijde omgeving niet voor.

Vissen

De sloot rond de boerderij heeft een dikke sliblaag, als gevolg van het invangen van blad. De slot ligt relatief geïsoleerd van de omgeving. In een aangrenzende sloot ten oosten van de boerderij zijn Driedoornige en Tiendoornige stekelbaars gevangen. Deze sloot wordt jaarlijks geschoond en bevat in de zomer weinig water. De sloot ten noorden van de boerderij is geheel verland met Liesgras en Mannagras. Deze sloot komt uit op een bredere sloot die teruggaat op een oude meander van het Reitdiep. Hier is water relatief diep en er vindt jaarlijks schoning plaats. Hier is Tiendoornige stekelbaars aangetroffen. De Kleine modderkruiper (FF2) kan in allerlei watertypen voorkomen, maar heeft een voorkeur voor schone en heldere wateren. De oude meander is wel relatief schoon, maar door het oeverprofiel en het schoningsbeheer ontbreekt een permanente oever- en watervegetatie, wat negatief uitwerkt voor deze soort. Dit geldt tevens voor de

Kroeskarper (RL-KW). De Winde (RL-GE) komt voor in grotere wateren als het Reitdiep.

Overige soortgroepen

Er komen algemene soorten ongewervelde dieren voor. Daarnaast komt er één bedreigde dagvlinder voor: het Groot dikkopje (RL-GE). Deze soort voelt zich thuis in ruige graslanden. Mogelijk komt deze soort ook bij de boerderij voor.

De waarneming van een Dwergkorfslak (RL-KW) dateert van voor 1990 (07-33). Deze landslak komt nog vrij algemeen verspreid over Nederland voor. De grootste kans om de soort aan te treffen is in de oeverzone, in de gradiënt van droog naar nat. Mogelijk komt deze soort ook bij de boerderij voor.

In de omgeving komt tenminste 1 soort paddenstoel van de Rode Lijst voor. De waarde van het plangebied voor paddenstoelen is klein, doordat de vegetatie erg ruig is. De meeste waarde hebben de plekken direct rond de bomen, doordat de bodem daar over het algemeen niet verstoord is en veel paddenstoelen afhankelijk zijn van bomen of van het strooisel daarvan.

Werkzaamheden en effecten

Werkzaamheden:

- De boerderij wordt gesloopt;
- Op dezelfde plaats wordt een nieuwe boerderij gebouwd;

De bomen rond de boerderij blijven staan.

De werkzaamheden worden in twee fasen uitgevoerd.

“Kop” en “hals” worden in de winter 2011/2012 gesloopt en daarna opgebouwd. De schuren (“romp”) worden daarna gesloopt en opgebouwd, maar de planning daarvan is nog niet bekend.

Effecten

- Er gaat een paarverblijfplaats verloren van de Gewone dwergvleermuis;
- Er gaan nestplaatsen verloren van algemene vogelsoorten, waarvan de nesten niet jaarrond beschermd zijn. Doordat de sloop van “kop” en “hals” klaar is voor het begin van het broedseizoen, worden er geen nesten verstoord of vernietigd. Vogelsoorten die broeden in bomen en struiken, hebben een relatief kleine afstand waarop ze verstoord worden, zodat de bouwactiviteiten waarschijnlijk geen negatief effect op broedvogels hebben;
- Door de werkzaamheden wordt soortenarm ruig grasland verstoord. Het eventueel aanwezige Groot dikkopje overwintert als halfvolgroeide rups en kan daarbij gedood worden. De effecten op de populatie worden nihil geacht, omdat het zwaartepunt daarvan zal liggen in ruige graslanden langs het Reitdiep. Overige beschermde en bedreigde soorten worden niet geschaad. Met de werkzaamheden blijft men uit de oevers, waardoor verstoring van eventueel aanwezige bedreigde landslakjes niet aan de orde is;
- Door de werkzaamheden wordt fauna verstoord, verwond en gedood. Het betreft algemeen voorkomende soorten. Beschermde en bedreigde soorten worden er niet door geschaad;

- Er gaan geen vaste verblijfplaatsen verloren van overige streng beschermde soorten als de Steenmarter;
- Het jachtgebied van vleermuizen wordt niet aangetast, omdat de bomen blijven staan en de gebouwen alleen worden vervangen.

Advies

- De winter- en paarverblijfplaats van de Gewone dwergvleermuis zal moeten worden gecompenseerd, met een zogenaamde vleermuiskast. Omdat er een winterverblijfplaats wordt vernietigd, voldoet een houten kast niet. Een voorbeeld van een winterbestendige kast wordt bij het rapport gevoegd. De kast moet, voorafgaand aan de sloop en zo snel mogelijk, worden opgehangen (in een boom), zodat deze door de vleermuis gevonden kan worden;
- De sloop van de schoorstenen zal handmatig moeten gebeuren om de vleermuis gelegenheid te geven te vluchten. De buitentemperatuur moet boven de 5°C zijn. Daarom kunnen de schoorstenen het beste zo snel mogelijk worden verwijderd, voordat het gaat vriezen;
- Broedvogels: Verstoring van broedvogels wordt voorkomen door buiten het broedseizoen te werken. Dit is het geval bij de sloop van "kop" en "hals". De sloop van de schuren ("romp") zal moeten plaatsvinden buiten de periode 15 maart t/m 1 juli in verband met mogelijk broedende vogels;
- Voor algemene beschermde soorten (FF1) geldt een automatische vrijstelling in het kader van ruimtelijke inrichting en beheer. Voor deze soorten, algemene zoogdieren en amfibieën hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd. Bedreigde soorten als Wezel en Hermelijn vluchten bij verstoring en lopen geen gevaar;
- Overige streng beschermde soorten ondervinden geen schade;
- Zorgplicht: vanuit de Flora en faunawet geldt een algemene zorgplicht. Wanneer men tijdens de werkzaamheden dieren aantreft die het gevaar lopen beschadigd of gedood te worden, kan men ze het beste oppakken en naar een veilige, vergelijkbare plaats in de directe omgeving brengen en loslaten;
- Er zijn geen effecten op beschermde natuurgebieden of op de Ecologische Hoofdstructuur te verwachten.

Aanvullend ecologisch advies

De volgende aanbevelingen zijn niet verplicht, maar kunnen de ecologische waarden versterken:

- Het ruige grasland rond de boerderij ontwikkelen tot een soortenrijk grasland, dat waardevol is voor planten en dieren. Daarom gevarieerd en gefaseerd maaien: paadjes en zit- en speelplekken vaak (meer dan 10 keer per jaar), zodat er kort grasland ontstaat. Overig grasland twee keer per jaar of minder vaak. Het maaisel altijd afvoeren en bijvoorbeeld verwerken onder de struiken (zie onder);
- Voor nieuw in te zaaien delen kruidenmengsels gebruiken (bijvoorbeeld via www.cruydhoeck.nl);
- Bospartijen versterken door het aanplanten van besdragende struiken als meidoorn en

sleedoorn. Takhout en maaisel daarin verwerken, zodat er schuilplaatsen voor vogels en andere dieren ontstaan;

- Oevers meenemen in het maaibeheer, waarbij er jaarlijks een deel van het riet moet blijven staan. Overjarig riet is belangrijk voor vogels om nesten in te maken;
- De gracht uitbaggeren zal positief werken voor de water(bodem)kwaliteit. Mogelijk kunt u een gedeelte daarvan laten uitvoeren door de aannemer;
- Door het ophangen van nestkasten vinden vogels meer broedgelegenheid.

Met vriendelijke groet,
Namens Vos Ecologisch Onderzoek,

drs. P.G. Vos

Bijlage: Voorbeeld overwinteringskast vleermuizen

Leverancier: Waveka (www.waveka.nl)

Vleermuizen overwinteringskast Type 1FW

Prijs: € 213,95 (incl. 19 % btw)

Deze kast is geschikt voor een zeer groot aantal vleermuizen, waar ze ook in de winter een goed verblijf hebben. Broedruimte: rd 20 cm. Ophanging: Aan huis, stam of tak op 4-6 meter hoogte.

